

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach. Wydział Humanistyczny

IZABELA KRASIŃSKA

ORCID: 0000-0002-5897-9333

izabela.krasinska@ujk.edu.pl

*Alkoholizm na łamach abstynenckich czasopism lubelskich
(1928–1929)*

Alcoholism on the Abstinent Lublin Journals (1928–1929)

STRESZCZENIE

W okresie zaborów na ziemiach polskich oraz wśród Polonii za granicą (w Niemczech i Stanach Zjednoczonych) ukazywało się co najmniej 25 czasopism, które poprzez swe tytuły czy podtytuły wskazują, że są to periodyki abstynenckie. Stanowią one cenne, ale wciąż mało wykorzystane źródło do badań nad historią uzależnień, a zwłaszcza alkoholizmem. Lata 1918–1939 przynoszą nowe abstynenckie periodyki, wśród których znajdują się dwa omówione w niniejszym artykule lubelskie pisemka o treściach antyalkoholowych. Ukazywały się one z inicjatywy miejscowych organizacji popularyzujących trzeźwość wśród dzieci, młodzieży i nauczycieli, czyli Młodzieży Błękitnej oraz Koła Nauczycieli Abstynentów Okręgu Szkolnego Lubelskiego.

Słowa kluczowe: popularyzacja trzeźwości; dzieci i młodzież; nauczyciele; towarzystwa; Lublin; czasopisma

WPROWADZENIE

Problem nadużywania alkoholu przez dzieci i młodzież podejmowany był już w badaniach prowadzonych w okresie zaborów; dały one przerażające wyniki. We Lwowie w 1907 r. wśród uczniów szkół ludowych codziennie spożywało alkohol 20% chłopców oraz 12% dziewcząt na 3016 ankietowanych. Dla przykładu w Warszawie na 4942 przebadanych uczniów szkół początkowych piło codziennie jedynie 5,8% chłopców i 3,5% dziewcząt. W Łodzi natomiast na 6152 ankietowanych dzie-

ci zaledwie 1312 (21,3%) nie piło alkoholu. Wynika z tego, że na pięćoro przebadanych, co trzecie lub czwarte dziecko miało do czynienia z napojami alkoholowymi. Wśród najczęściej spożywanym przez dzieci trunków były: wódka, spirytus, piwo, wino, likiery, rum oraz miód pitny, a ponadto herbata z rumem, koniakiem i winem, mleko z winem, piwo z rumem oraz kawa ze spirytusem. Dzieci najczęściej spożywały alkohol we własnych domach, zachęcane bądź częstowane przez rodziców i krewnych. Doskonałymi okazjami do picia alkoholu były święta oraz uroczystości rodzinne. Ponadto napoje alkoholowe, w przekonaniu ówczesnych, miały wzmacniać organizm i uodparniać go na choroby, dlatego stosowano je również w lecznictwie. Tylko 6% młodych ludzi kupowało alkohol za własne pieniądze (Kraśńska 2010, s. 265; Kraśńska 2012b, s. 145).

Po I wojnie światowej, jak wykazują badania, spożycie alkoholu wśród najmłodszych znacznie wzrosło. O ile np. w Warszawie około 1914 r. alkohol piło codziennie 3,57% dziewcząt, o tyle po wojnie było to już przeszło 8% (*Groźna...* 1927, s. 5). Na szczególną uwagę zasługują w tej kwestii badania ks. Michała Sopoćki (1888–1975), przeprowadzone w 1924 r. w warszawskich szkołach powszechnych i średnich. Wykazały one, że 65,7% uczniów spożywało alkohol. W jednej ze szkół przygotowawczych w Poznaniu, w której – jak podaje Kazimiera Berkanówna – uczyły się dzieci w wieku 6–10 lat, odsetek niepijących wynosił 21,5%, pijących codziennie – 16%, a okazjonalnie – 62,5%. Podobnie sytuacja przedstawiała się w wileńskich szkołach powszechnych, gdzie przeprowadzone w 1924 r. przez S. Borkowskiego badania wykazały, że smak trunków poznało 86,2% uczniów, a 23,5% doznało nawet stanu tzw. upojenia alkoholowego. Wśród przebadanych wileńskich dzieci piło codziennie 2,4%, a 1,4% kupowało sobie wódkę. W Bydgoszczy natomiast, jak stwierdził Mieczysław Sygnarski, w jednym z gimnazjów smak napojów alkoholowych znało aż 95% uczniów (Duchowicz 1928, s. 35–37; Biskupski 2016, s. 17–18; Kraśńska 2012a, s. 493).

Ankietowani przyznali, że najczęściej z napojami alkoholowymi spotykali się we własnych domach, gdzie przez rodziców i krewnych byli częstowani, zachęcani, a niejednokrotnie również przymuszani do ich spożywania. W Polsce międzywojennej alkoholem upijano nawet niemowlęta poniżej 1. roku życia (37%). Z badań ks. Sopoćki wynika, że 48% pijących chłopców i 52,2% dziewcząt mieszkało w domach z rodzicami, 32% pijących chłopców i 41,1% dziewcząt przebywało na co dzień w bursach i internatach, a tylko 20% pijących chłopców i 6,7% dziewcząt mieszkało na stancjach. Wśród pijących nie było ani jednego zdolnego ucznia (*Groźna...* 1927, s. 6; Biskupski 2016, s. 18; Kraśńska 2012a, s. 493–494).

Badane dzieci i młodzież szkolna chętnie wypowiadali się na temat przyczyn, jakie decydowały o spożywaniu przez nich alkoholu. Najczęściej wskazywano na: towarzystwo kolegów, zabawy, komersy, wakacje, święta i uroczystości rodzinne, brak promocji do następnej klasy, otrzymanie takiej promocji oraz miłośne porażki czy powodzenia (*Groźna...* 1927, s. 17–21).

ZWIĄZEK NAUCZYCIELI ABSTYNETYKÓW

W walkę z alkoholizmem wśród dzieci i młodzieży włączył się istniejący w Polsce od 1 listopada 1924 r. Związek Nauczycieli Abstynentów z siedzibą w Poznaniu. Początków tej organizacji należy doszukiwać się w Niemczech już w 1897 r. Podobne stowarzyszenie istniało w Szwajcarii (od 1898 r.), Holandii (od około 1904 r.), Serbii (1910), Czechach (1912), a także w Austrii, Anglii, Szwecji i Finlandii. Związek Niemieckich Nauczycieli Abstynentów w chwili powstania liczył tylko 61 członków, ale w połowie 1914 r. było ich już 1187. Wydawał on podręczniki do nauczania dzieci na temat szkodliwości alkoholu. Austriacki związek z siedzibą w Wiedniu w 1910 r. skupiał w swych szeregach 159 nauczycieli. Udało mu się wprowadzić do podręczników antyalkoholowe treści, ponadto wydawał i rozprowadzał w celach agitacyjnych druki ulotne. Natomiast związek w Holandii, do którego w 1907 r. należało 747 osób, otrzymywał na swą działalność subwencję rządową. Związek Nauczycieli Przeciwników Alkoholu w Czechach, celem usprawnienia pracy, został podzielony na dwa okręgi: czeski z siedzibą w Pradze i morawsko-śląski w Ołomuńcu. Należeli do niego nauczyciele pracujący we wszystkich typach szkół. Podczas odbywającego się w 1909 r. w Londynie XII Międzynarodowego Kongresu Przeciwalkoholowego powołano do istnienia Międzynarodowy Związek Wstrzemięźliwych Nauczycieli, do którego przystąpiły: Niemcy, Szwecja, Finlandia oraz Anglia (Kraśńska 2018, s. 172). Najprawdopodobniej w czasie I wojny światowej Związek znacznie ograniczył swoją działalność; reaktywowano go w 1923 r., choć niektórzy badacze są zdania, że doszło wówczas do jego założenia (zob. Gałdyński 1925, s. 17). W okresie międzywojennym funkcjonował pod nazwą Międzynarodowy Związek Nauczycieli Abstynentów, a jego siedziba główna mieściła się w niemieckim mieście Bielefeld. W 1924 r. przystąpiła do niego Polska. Związek Nauczycieli Abstynentów w naszym kraju objął zasięgiem oddziaływania głównie Okręg Szkolny Poznański, planując z czasem rozszerzyć działalność na inne części Polski, czego jednak w pełni nie udało się zrealizować, choć od marca 1928 r. funkcjonowało np. Koło Nauczycieli Abstynentów Miasta Lublina i Powiatu Lubelskiego (*Od Redakcji* 1929, s. 1).

Na czele Związku Nauczycieli Abstynentów stanął Ludwik Posadzy (1878–1939), pedagog, filozof, bibliotekarz, działacz społeczno-oświatowy (Red. 1983, s. 679), który funkcję prezesa pełnił do 5 maja 1935 r. Wówczas na tym stanowisku zastąpił go Adam Wodziczko (1887–1948), botanik, profesor Akademii Rolniczej w Bydgoszczy, a następnie Uniwersytetu Poznańskiego (Radwańska-Paryska, Paryski 1973, s. 612).

Do Związku Nauczycieli Abstynentów mogły należeć osoby czynnie pracujące w szkolnictwie: nauczyciele i nauczycielki wszystkich typów szkół, katecheci, urzędnicy z kuratorium szkolnego, lekarze szkolni oraz osoby uczące prywatnie na

pensjach i w domach swoich podopiecznych, jak również wszyscy inni związani z oświatą pozaszkolną. W myśl statutu Związku musiały to być osoby narodowości polskiej i wyznania katolickiego. Od członków wymagano, aby na piśmie zobowiązali się, że przez całe życie, a przynajmniej przez czas przynależności do organizacji, zachowają abstynencję od napojów alkoholowych, a słowem i przykładem będą wpływać na innych nauczycieli oraz młodzież. Ponadto członkowie musieli: zaprenumerować organ prasowy Związku, czyli miesięcznik „Świt”; uczestniczyć w zebraniach; kwartalnie opłacać składki członkowskie. Osoby łamiące statut były zobowiązane powiadomić o tym fakcie zarząd główny. Czas przynależności do organizacji trwał od miesiąca do roku – po tym okresie zarząd wnioskował o przyjęciu bądź odrzuceniu kandydatury (*Statut Związku Nauczycieli Abstynentów* 1925, s. 30–32; Posadzy 1928, s. 181–182; Krasińska 2012a, s. 497–498).

Związek działał wśród młodzieży szkolnej i pozaszkolnej: pouczał ją za pomocą stosownych publikacji (książek, broszur, tabel, wykresów) oraz ustnie (wykłady, prelekcje, odczyty, zajęcia lekcyjne) o szkodliwości spożywania alkoholu; urządzał konkursy dla nauczycieli na wzorowe lekcje szkolne na temat alkoholizmu i jego zwalczania oraz konkursy dla uczniów na przygotowanie wypracowań poświęconych walce z alkoholizmem i jego zgubnymi skutkami dla zdrowia i życia człowieka; organizował wśród uczniów w różnego typu szkołach kółka oraz towarzystwa abstynenckie i sprawował nad nimi pieczę – jedną z nich była Młodzież Błękitna, działająca głównie wśród uczniów z województwa lubelskiego. Członkowie Związku Nauczycieli Abstynentów prowadzili ponadto działalność propagandową na rzecz wstrzeźliwości od trunków wśród rodziców i młodzieży poza szkołą, starając się zwalczać zgubne zwyczaje towarzyskie oraz odwozić dorosłych od namawiania, częstowania, a nawet przymuszania najmłodszych do spożywania alkoholu. Członkowie Związku popierali też bezalkoholowe rozrywki i lokale gastronomiczne (*Statut Związku Nauczycieli Abstynentów* 1925, s. 30; *Związek Nauczycieli Abstynentów* 1935, s. 98).

LUBELSKIE PISMA ABSTYNYENCKIE: „MŁODZIEŻ BŁĘKITNA” (1928–1929) I „NAUCZYCIEL – ABSTYNET” (1929)

Jak już zostało wspomniane, Związek Nauczycieli Abstynentów działał również na terenie województwa lubelskiego, które pod względem liczby ludności należało do największych w kraju. Według danych z 1929 r. na tych terenach najliczniejszą grupą narodowościową byli: Polacy (85%), Żydzi (11%), Ukraińcy (3%), Niemcy (0,5%), Białorusini (0,1%), Rosjanie (około 0,07%). Lubelszczyzna była terenem typowo rolniczym. Ważnym ośrodkiem oświaty w regionie był Lublin (Woch 2013, s. 46).

Pierwsze lata odrodzonej Polski były trudne dla szkolnictwa pod względem kadrowym, gdyż brakowało nauczycieli z odpowiednim przygotowaniem peda-

gogicznym, ale już w połowie lat 30. XX w. prawie każdy nauczyciel pracujący w szkole średniej i uczący tzw. przedmiotów głównych miał wyższe wykształcenie, a nauczyciele śpiewu, wychowania fizycznego, prac ręcznych czy rysunku mieli ukończone np. odpowiednie kursy. Niektórzy uzupełniali wykształcenie, uczestnicząc w specjalistycznych odczytach, konferencjach, lekcjach pokazowych, natomiast w okresie wakacyjnym brali udział w podnoszących kwalifikacje kursach dokształcających. W dwudziestoleciu międzywojennym nauczyciele, a zwłaszcza uczący w szkołach średnich, chętnie zapisywali się do organizacji o charakterze zawodowym, głównie do Towarzystwa Nauczycieli Szkół Wyższych oraz Związku Zawodowego Nauczycieli Polskich Szkół Średnich (od 1931 r. była to sekcja szkolnictwa średniego, wyodrębniona ze Związku Nauczycielstwa Polskiego) (Woch 2013, s. 132–133). Sami również tworzyli osobne organizacje – jedną z nich był Związek Nauczycieli Abstynentów.

Nauczyciele z Okręgu Szkolnego Lubelskiego, idąc za przykładem swych kolegów z Okręgu Szkolnego Poznańskiego, w marcu 1928 r. powołali do istnienia Koło Nauczycieli Abstynentów Miasta Lublina i Powiatu Lubelskiego. Inicjatorem jego powstania był miejscowy nauczyciel Klemens Sokal. Zainteresowanie ogółu nauczycielstwa działalnością Koła zaowocowało rozszerzeniem jego prac na cały Okręg Szkolny Lubelski, do czego doszło podczas walnego zebrania 10 grudnia 1928 r. Co ciekawe, organizacja lubelskich nauczycieli abstynentów doczekała się nawet własnego pisemka, które miało stanowić „łącznik” między członkami „rozrzuconymi na większym obszarze” (*Od Redakcji* 1929, s. 1).

Czasopismo „Nauczyciel – Abstynent”, którego pierwszy i zarazem najprawdopodobniej jedyny numer ukazał się w marcu 1929 r., miało zespalać „wszystkich członków w ich wspólnej idei i było moralną podporą w tej ciężkiej, cierniowej drodze, jaką jest walka z obyczajem picia” (*Od Redakcji* 1929, s. 1). Redaktorami pisma byli dwaj lubelscy nauczyciele, wspomniany już K. Sokal oraz Ludwik Bojakowski, a wydawcą – Koło Nauczycieli Abstynentów Okręgu Szkolnego Lubelskiego. Pismo tłoczyła lubelska drukarnia państwowa. Siedziba redakcji znajdowała się w Lublinie przy ul. Niecałej 6. Pojedynczy numer o objętości 20 stron kosztował 25 gr. Periodyk nie był ilustrowany i w zamierzeniu twórców miał ukazywać się nieregularnie. W słowie wstępnym redakcja napisała:

Oddajemy pierwszy numer Organu Nauczycieli – Abstynentów w ręce nie tylko naszych członków, ale całej 6000 rzeszy nauczycielskiej (...), jak i wszystkich Władz Szkolnych Okręgu Lubelskiego, bo pożytek z naszej pracy będzie tylko wtedy, jeżeli *nasza troska o młodzież* przeniknie w serca wszystkich, gdzie tylko tli choć promyk miłości dla niej. (...) Tego wymaga od nas i od nich życie, groza myśli o pijanym dziecku, tego wymaga sumienie! (...) Dlatego organ nasz będzie wolną trybuną dostępną dla wszystkich, dla członków i dla nieczłonków, dla każdego, komu na sercu leży dobro młodzieży i szkoły. (...) Zerwijmy z taktyką wiecznego malkontenta, bądźmy i w tym wypadku wszyscy, bez wyjątku, choć przez chwilę nauczycielami życia (*Od Redakcji* 1929, s. 2).

Koło Nauczycieli Abstynentów Okręgu Szkolnego Lubelskiego bardzo zależało na zniechęcaniu do picia trunków dzieci i młodzieży oraz otoczeniu opieką miejscowej szkolnej organizacji abstynenckiej. Powołały ją do istnienia w kwietniu 1927 r. uczennice Państwowego Seminarium Nauczycielskiego Żeńskiego, zakładając Koło Młodzieży Abstynenckiej (Młodzieży Błękitnej). Lubelskie Koło Młodzieży Błękitnej wydawało od czerwca 1928 r. do czerwca roku następnego własny periodyk. Był nim miesięcznik, a od czerwca 1929 r. dwumiesięcznik pt. „Młodzież Błękitna”. Ogółem ukazało się tylko pięć numerów pisma¹, tłoczonego w Drukarni Państwowej w Lublinie, o objętości 30–40 stron. Pojedynczy numer można było nabyć za 40 gr., a podwójny kosztował 60 gr. W rocznej prenumeracie na terenie miasta cena periodyku wynosiła 3 zł 50 gr., a z przesyłką – 5 zł. Rozprowadzały go spółdzielnie uczniowskie, a czytywała społeczność szkolna, dzięki której trafiało ono także do mieszkańców Lublina i okolic. „Młodzież Błękitna” ukazywała się nakładem Koła Nauczycieli Abstynentów Okręgu Szkolnego Lubelskiego. Siedziba redakcji mieściła się w budynku Państwowego Seminarium Nauczycielskiego Męskiego. Redaktorami odpowiedzialnymi byli nauczyciele K. Sokal i Franciszek Gucwa (1892–1945), a od numeru szóstego (ostatniego) obowiązki Sokala przejął Ludwik Bojakowski. Komitet redakcyjny „Młodzieży Błękitnej” stanowili uczniowie: Stanisława Staszewska, Kazimiera Winnicka, Emilia Dziobówna, Jan Dudziński i Tadeusz Moniak (Sapińska 1936, s. 282; *Wiadomości...* 1928, s. 285).

Celem periodyków była głównie prezentacja miejscowego ruchu przeciwalkoholowego, zwłaszcza działalności Koła Nauczycieli Abstynentów Okręgu Szkolnego Lubelskiego i Młodzieży Błękitnej. Za pomocą tych pism informowano czytelników także o ruchu antyalkoholowym w innych rejonach kraju. Donoszono też, co w tej materii zrobiono za granicą oraz drukowano umoralniające opowiadania i wiersze.

MŁODZIEŻ BŁĘKITNA – CELE I ROZWÓJ ORGANIZACJI

Jak już zostało wspomniane, w kwietniu 1927 r. uczennice Państwowego Seminarium Nauczycielskiego Żeńskiego im. Grzegorza Piramowicza w Lublinie założyły szkolne Koło Młodzieży Abstynenckiej (Młodzieży Błękitnej). Zachęcił je do tego nauczyciel K. Sokal, wygłaszając antyalkoholowy odczyt. W krótkim czasie uczennice powołały komitet organizacyjny, którego zadaniem było „uświadomić i przygotować koleżanki na członkinie Koła, ułożyć regulamin i nadać nazwę organizacji” (Winnicka 1928, s. 5). Celem Koła Młodzieży Błękitnej w myśl statutu było szerzenie idei abstynencji od alkoholu przez: wstrzeźliwość własną; uświadamianie bliskich i znajomych na temat negatywnego oddziaływania trunków na zdrowie, życie oraz moralność jednostki i społeczeństwa; zwalczanie

¹ Numer 3 i 4 za 1929 r. był połączony.

nie używania alkoholu podczas świąt i uroczystości rodzinno-towarzyskich oraz częstowania czy przymuszania do picia dzieci i młodzieży; pogłębianie wiedzy o alkoholu i alkoholizmie poprzez czytanie odpowiedniej literatury. Zarząd Koła tworzyli: prezes, sekretarz (będący jednocześnie bibliotekarzem organizacji) oraz skarbnik. Członkiem można było zostać po złożeniu ustnego przyrzeczenia, którego rota brzmiała: „Ja (...) dając dowód miłości Ojczyzny, przyrzekam nie pić alkoholu w jakiegokolwiek postaci i pod żadnym pozorem”. Członkowie mieli prawo wpisania się do *Księgi Błękitnej*, ale nie wcześniej niż po roku od chwili przyjęcia do organizacji, musieli też uiszczać składki w kwocie 20 gr. za rok szkolny. Z czasem, gdy Młodzież Błękitna rozszerzyła swoją działalność na inne placówki szkolne, koła działające na terenie miasta Lublina i powiatu lubelskiego doczekały się własnego sztandaru (Winnicka 1928, s. 6; [*Kół Młodzieży Błękitnej*] 1929, s. 12). Wystąpienie z Młodzieży Błękitnej mogło nastąpić na własną prośbę, po wcześniejszym powiadomieniu zarządu, oraz na jego wniosek, gdy członek złamał przyrzeczenie (Winnicka 1928, s. 6).

Koło Młodzieży Błękitnej, założone przez uczennice Państwowego Seminarium Nauczycielskiego Żeńskiego w Lublinie, początkowo nie było liczne, gdyż skupiało przeszło 20 dziewcząt, ale już w roku szkolnym 1927/1928 liczba członkiń wzrosła do 96. Największą popularnością cieszyło się w roku szkolnym 1929/1930, ponieważ skupiało wówczas 104 uczennice, ale w roku szkolnym 1933/1934 było ich już tylko 32 (Winnicka 1928, s. 7; Sapińska 1936, s. 284).

Za przykładem Państwowego Seminarium Nauczycielskiego Żeńskiego poszły inne szkoły średnie funkcjonujące w Lublinie: Państwowe Seminarium Nauczycielskie Męskie im. Juliusza Słowackiego, Kurs Pedagogiczny oraz Gimnazjum Humanistyczne Aleksandry Radzikowskiej. Z kół tych powstało wkrótce jedno duże Koło Lubelskiej Młodzieży Abstynenckiej Szkół Średnich. Do Młodzieży Błękitnej mogły należeć również uczennice z Państwowej Szkoły Zawodowej Żeńskiej oraz uczniowie z Państwowej Szkoły Ogrodniczej Męskiej z Lublina. Na problem alkoholizmu nie pozostali obojętni nawet uczniowie szkół powszechnych (Winnicka 1928, s. 7; [*Kół Młodzieży Błękitnej*] 1929, s. 13; *Kronika i korespondencja...* 1929a, s. 32).

W połowie 1929 r. koła Młodzieży Błękitnej działały w 31 szkołach powszechnych w Lublinie i na terenie tego województwa. Były to szkoły nr 2, 3, 5, 9, 10, 15, 17, 22, 25 i 28 w Lublinie oraz koła w miejscowościach: Piaski Luterskie, Melgiew, Kanie, Sarnaki, Komarów, Podhorce, Repki, Klementowice, Celejów, Karmanowice, Baranów, Czolna, Śniadówka, Zagózdź, Ruchna, Chełm, Dzierzkowice, Suchowola, Stok, Maciejowice i Werbkowice ([*Kół Młodzieży Błękitnej*] 1929, s. 12–13; *Kronika i korespondencja...* 1929a, s. 32; *Kronika i korespondencja...* 1929b, s. 26). Redakcja „Nauczyciela – Abstynenta” oszacowała, że w 1929 r. do organizacji Młodzieży Błękitnej należało 2026 osób ([*Kół Młodzieży Błękitnej*] 1929, s. 12).

Warto podkreślić, że działalność Młodzieży Błękitnej spotkała się z zainteresowaniem w innych częściach Polski. Na łamach analizowanych periodyków napisano, że ta organizacja była znana uczniom Państwowego Gimnazjum Humanistycznego im. Hugona Kołłątaja w Pińczowie (województwo kieleckie) oraz uczniom szkoły powszechnej z Woli Wiązowej (województwo łódzkie) i Łuszkowa (województwo wołyńskie) ([*Kół Młodzieży Błękitnej*] 1929, s. 13; *Kronika i korespondencja...* 1929b, s. 26). Jedną z członkiń organizacji, Zofia Grosicka, napisała:

W walce z alkoholem dążymy do tego, aby w przyszłości przestała istnieć wódka, jako napój. Trzeba zdobywać każdą piędź ziemi z uporem, i tak stopniowo rozszerzymy swoje panowanie nad coraz większymi obszarami. Biorąc rzecz praktycznie, powinniśmy zacząć od jednostek, które obszarem i ilością ludzi są najmniejsze. Taką jednostką, taką gromadą, która obejmuje określony teren i tworzy zwartą grupę ludzi jest – klasa. (...) Wstęgę Błękitną ma prawo zawiesić w swojej izbie szkolnej ta klasa (ten oddział), w której wszystkie uczennice należą do koła (Grosicka 1928, s. 8).

Wstęga błękitna była widocznym znakiem przynależności całej klasy do organizacji, symbolizowała solidarność uczniowską i złożone przyrzeczenie abstynencji od alkoholu. Grosicka uważała, że wstęga budziła wśród uczniów radość i dumę. Zaproponowała, aby po pięciu latach od zakończenia nauki w szkole społeczność klasowa spotkała się „pod tą wstęgą błękitną” i spędziła przynajmniej godzinę „na wspólnej pogawędce” (Grosicka 1928, s. 8).

Organizacja Młodzież Błękitna miała również własną pieśń, do której słowa napisała K. Winnicka, a muzykę skomponowali Wanda Łazarkiewicz i Robert Musioł. Kończyła się ona słowami:

Zedrzemy wnet zasłonę z ócz,
Złamiemy też przesąd mur,
Lazur zabłyśnie blaskiem zórz
I rzuci w krąg złocisty sznur.
Błękitnym cześć! (*Pieśń...* 1928, s. 6–7)

Zarząd główny Młodzieży Błękitnej apelował do członków, aby propagowali abstynencję od alkoholu nawet podczas wakacji i by nie obawiali się drwin ze strony najbliższych czy sąsiadów, bo nie ma „bojownika, któryby nie spotykał większych lub mniejszych trudności; walka zaś z egoistycznymi nałogami ludzkimi jest chyba najtrudniejszą” (Vogelgesang 1929a, s. 3). Wszystkim kończącym szkołę zarząd życzył, by pamiętali o szczytnej idei, która ich połączyła, i by dzielili się rezultatami swych prac za pośrednictwem pisemka „Młodzież Błękitna” (*Pożegnanie...* 1929, s. 13).

Z okazji drugiej rocznicy powstania pierwszego koła Młodzieży Błękitnej, która przypadała na dzień 21 kwietnia 1929 r., organizacja obchodziła swój dzień,

nad którym patronat objął kurator Okręgu Szkolnego Lubelskiego Eustachy Nowicki (1885–1954). W programie uroczystości znalazło się nabożeństwo oraz pochód i złożenie wieńca na Grobie Nieznanego Żołnierza w Lublinie, ufundowanego w 1925 r. z okazji 10. rocznicy bitwy pod Jastkowem. Następnie odbyła się prezentacja eksponatów Młodzieży Błękitnej przeznaczonych do pokazania podczas Powszechnej Wystawy Krajowej w Poznaniu (zob. Vogelgesang 1929b, s. 12–13). Uroczystość zakończyła się akademią w sali kina „Corso”; wyświetlono film z 1921 r. pt. *Furman śmierci*, ukazujący tragedię rodziny pijaka, oparty na powieści szwedzkiej pisarki, laureatki Nagrody Nobla, Selmy Lagerlöf (1858–1940). Redakcja pisma „Młodzież Błękitna” oszacowała, że w uroczystości wzięło udział około 800 członków organizacji (ZEW 1929, s. 3; *Dzień...* 1929a, s. 4–12; *Dzień...* 1929b, s. 14; Szlachetka 2017).

KOŁO NAUCZYCIELI ABSTYNETENCKICH OKRĘGU SZKOLNEGO LUBELSKIEGO

K. Sokal był też inicjatorem powstania w marcu 1928 r. Koła Nauczycieli Abstynentów Miasta Lublina i Powiatu Lubelskiego. Jak już wspomniano, zainteresowanie ogółu nauczycielstwa działalnością tego Koła zaowocowało rozszerzeniem prac na cały Okręg Szkolny Lubelski, do czego doszło 10 grudnia 1928 r. Tego samego dnia odbyło się też walne zebranie, które uświetnili swoim przybyciem: sekretarz Związku Nauczycieli Abstynentów Okręgu Szkolnego Poznańskiego ks. Tadeusz Gałdyński (1891–1941), delegat Związku Młodzieży Abstynentek Górnośląskiej Augustyn Kunsdorf (1881–1934) oraz pomorska instruktorka oświatowa Stefania Bojarska (*Nasza organizacja* 1929, s. 2; Leonhard 1992, s. 58, 99).

Statut Koła Nauczycieli Abstynentów Okręgu Szkolnego Lubelskiego przewidywał, że zadaniem organizacji będzie: bezwzględna wstrzeźliwość od alkoholu członków Koła; pogłębianie ich wiedzy na temat alkoholu i alkoholizmu poprzez czytanie odpowiednich pism i książek; publikowanie własnych wydawnictw czy urządzanie kursów; zwalczanie alkoholu wśród bliskich i znajomych, głównie podczas świąt oraz uroczystości rodzinno-towarzyskich. Ponadto propagowano abstynencję od alkoholu wśród uczniów i ich rodziców, oferowano pomoc w organizowaniu kół Młodzieży Błękitnej, roztaczano opiekę nad tą organizacją i wreszcie współpracowano z innymi lokalnymi oraz polskimi towarzystwami antyalkoholowymi. Na członkach spoczywał ponadto obowiązek pozyskiwania nowych członków oraz systematyczne uiszczanie składek z tytułu przynależności do organizacji (*Nasza organizacja* 1929, s. 3–5).

W zarządzie Koła Nauczycieli Abstynentów Okręgu Szkolnego Lubelskiego byli: przewodnicząca Róża Marczevska – dyrektor Państwowego Gimnazjum Żeńskiego w Lublinie, zastępca przewodniczącej L. Bojakowski – kierownik

Szkoły Powszechnej nr 17 w Lublinie, sekretarz Tadeusz Zieliński – kierownik miejscowej szkoły specjalnej, skarbnik Zenaida Strojnowska – nauczycielka Państwowego Gimnazjum Żeńskiego w Lublinie (*Pierwszy rok pracy* 1929, s. 9).

Organizacja Nauczycieli Abstynentów Okręgu Szkolnego Lubelskiego dzieliła się na koło miejskie oraz koła powiatowe: biłgorajskie, garwolińskie, hrubieszowskie, krasnostawskie, lubartowskie, łukowskie, lubelskie, puławskie, sokołowskie, węgrowskie, włodawskie i janowskie. Na łamach „Nauczyciela – Abstynenta” można przeczytać, że w tym samym czasie istniało Koło Nauczycieli Abstynentów Okręgu Szkolnego Kieleckiego, którego przewodniczącą była nauczycielka z Ostrowca – Zofia Michałowska (*Pierwszy rok pracy* 1929, s. 9–12).

INNE ZAGRANICZNE I POLSKIE ORGANIZACJE PRZECIWAŁKOHOLOWE WŚRÓD DZIECI, MŁODZIEŻY ORAZ NAUCZYCIELI

Na łamach omawianych periodyków przybliżono czytelnikom działalność innych niż Młodzież Błękitna czy Koło Nauczycieli Abstynentów Okręgu Szkolnego Lubelskiego towarzystw przeciwałkoholowych. Pismo „Młodzież Błękitna” poinformowało, iż dużą popularnością wśród uczniów cieszyły się szkolne towarzystwa wstrzemięźliwości w Finlandii, do których przynależność deklarowało 85% dzieci i młodzieży (*Rzut...* 1928a, s. 24). Natomiast towarzystwa przeciwałkoholowe w Szwecji w 1927 r. liczyły 360 500 członków, w tym około 111 000 młodzieży (*Rzut...* 1929, s. 31).

Wspomniano też o szwajcarskim Związku Nauczycieli Abstynentów z siedzibą w Lozannie, który istniał od 1898 r. Początkowo liczył tylko około 40 członków, ale w 1927 r. było ich już 1222. Celem Związku było: informowanie i pouczanie nauczycieli, osób przygotowujących się do tego zawodu, rodziców i uczniów na temat szkodliwości alkoholu; organizowanie odczytów i kursów alkoholologii; popieranie bezalkoholowych lokali gastronomicznych oraz producentów bezalkoholowych napojów, towarzystw sportowych; stworzenie katedry alkoholologii na Uniwersytecie w Bernie. W latach 1910–1914 Związek wydawał dwa periodyki: „Freiheit” w języku niemieckim oraz „Abstinence” w języku francuskim (*Rzut...* 1928c, s. 30; *Organizacje...* 1929, s. 14–15).

Podobnie pochlebnie, co Związek Nauczycieli Abstynentów w Szwajcarii, na kwestie nauczania w szkołach o alkoholu i alkoholizmie wypowiadał się kubański minister oświaty, który nawet wydał rozporządzenie, aby w 6000 szkół wprowadzić obowiązkowe lekcje alkoholologii (*Rzut...* 1928b, s. 29). Takie lekcje wprowadzono również w szkołach szwedzkich. W starszych klasach negatywne skutki alkoholu dla zdrowia i życia człowieka poznawali uczniowie w ramach socjologii, w gimnazjach połączono je z higieną, biologią i wychowaniem obywatelskim, a w szkołach powszechnych o alkoholu dzieci uczyły się na zajęciach z przyrody. Poza tym pla-

nowano wprowadzić treści antyalkoholowe do nowych wydań podręczników z religii, historii, przyrody czy higieny (*Kronika bieżąca...* 1929c, s. 18).

Dodatkowo poinformowano o odbywającym się w sierpniu 1928 r. w Antwerpii XIX Międzynarodowym Kongresie Przeciwalkoholowym, podczas którego odbyło się walne zebranie Międzynarodowego Związku Nauczycieli Abstynentów z udziałem przedstawicieli z 13 krajów (*Kronika...* 1929d, s. 17). Podczas tego kongresu spotkali się m.in. przedstawiciele akademickich organizacji przeciwalkoholowych z 14 krajów, np. Holandii, Szwajcarii, Finlandii, Szwecji, Estonii, Niemiec i Polski (*Kronika...* 1929d, s. 17).

Na szpaltach „Nauczyciela – Abstynenta” pisano też o szerzącym się ruchu przeciwalkoholowym na Uniwersytecie Lubelskim, gdzie od 29 stycznia 1929 r. działało Koło Abstynenckie Młodzieży Akademickiej K.U.L. Jego inicjatorem był Leon Staska – nauczyciel, wychowawca i opiekun Koła Młodzieży Błękitnej w Państwowej Szkole Ogrodniczej Męskiej w Lublinie. Koło studenckie liczyło 17 członków, którzy podpisali „deklarację zobowiązującą do nieużywania alkoholu pod jakąkolwiek postacią”. Współpracowało ono z Kołem Nauczycieli Abstynentów Okręgu Szkolnego Lubelskiego. W planach miało zorganizowanie kursu przeciwalkoholowego dla nauczycieli i studentów (W. 1929, s. 16; *Szkoła ogrodnicza...* 1929, s. 70).

W marcu 1929 r. swoją działalność zainaugurowało Koło Słuchaczy Abstynentów Państwowego Pedagogium im. Ewarysta Estkowskiego w Lublinie. Była to dwuletnia pomaturalna placówka koedukacyjna kształcąca przyszłych nauczycieli szkół powszechnych. Koło przy Pedagogium liczyło 14 członków, a do zarządu wybrano uczniów: Stanisławę Konopkównę, Juliana Kołodzieja i Bazylego Sołgana. Przyświecały tu te same cele, co Kołu Nauczycieli Abstynentów Okręgu Szkolnego Lubelskiego (*Kronika bieżąca...* 1929b, s. 17; *Sprawozdanie...* 1933, s. 20; Boguszewska 2003, s. 198).

„Młodzież Błękitna” przybliżyła też czytelnikom dokonania ruchu przeciwalkoholowego wśród młodzieży z Krakowa i województwa krakowskiego, którego początki datowano na okres zaborów. Przed I wojną światową powstał w Krakowie Związek Młodzieży Przemysłowej i Rękodzielniczej pod wezwaniem św. Stanisława Kostki, na czele którego stanął jezuita ks. Mieczysław Kuznowicz (1874–1945). Była to organizacja zwracająca uwagę na przyszłych rzemieślników i robotników, a jej celem było wychowanie członków pod względem religijnym, społecznym, moralnym, oświatowym i fizycznym oraz ich wykształcenie zawodowe dla dobra ojczyzny (*Statut...* 1927, s. 3). W strukturach tej organizacji funkcjonowało od 15 maja 1908 r. koło przeciwalkoholowe, którego dążeniem było wstrzymywanie się członków od wszelkich trunków i popieranie ruchu abstynenckiego. W okresie międzywojennym koło w Krakowie rozwijało się pomyślnie – w grudniu 1934 r. liczyło przeszło 80 członków, a w 1937 r. – już 120 (Mółka 2006, s. 166–167; Mółka 2004, s. 247; Krasińska 2016, s. 214–216).

Efektorem przeciwalkoholowej działalności ks. Kuznowicza było również zorganizowanie 3 grudnia 1925 r. Centrali Abstynenckich Kół Młodzieży przy Związku Młodzieży Przemysłowej i Rękodzielniczej pod wezwaniem św. Stanisława Kostki. Finansowego wsparcia udzieliło Ministerstwo Spraw Wewnętrznych. Celem Centrali było szerzenie idei abstynenckiej wśród młodzieży z Małopolski, Śląska oraz z północno-wschodnich terenów Polski. W 1928 r. pod jej opieką znajdowało się 9851 młodych ludzi – członków kółek przeciwalkoholowych działających w szkołach miejskich i powiatowych. W składzie zarządu głównego Centrali krakowskiej znaleźli się: ks. M. Kuznowicz jako prezes oraz Tadeusz Dalewski, Eugeniusz Jelonek i M. Lesiak. Siedziba Centrali mieściła się początkowo w Krakowie przy ul. Krupniczej 29, a następnie została przeniesiona na ul. Skarbową 2. Od 1925 r. Centrala wydawała pismo „Wiadomości Abstynenckie”, stanowiące początkowo dodatek do „Przeglądu Miesięcznego Działalności Związku Młodzieży Przemysłowej i Rękodzielniczej w Krakowie”. W 1927 r. przekształcono je w samodzielny tytuł „Młodzież Abstynencka”, który wychodził do 1931 r. (*Z ruchu...* 1929, s. 21; Mółka 2006, s. 167–168; Mółka 2004, s. 248; Krasińska 2016, s. 217).

ZAKOŃCZENIE

Ukazująca się w Polsce prasa abstynencka nie cieszyła się do tej pory większym zainteresowaniem, choć niewątpliwie stanowi cenne źródło do badań nad historią uzależnień (alkoholizmu, niktynizmu, hazardu, rozpusty, obżarstwa czy narkomanii). Ukazujące się od 1843 do 1914 r. abstynenckie periodyki dopiero niedawno doczekały się swojej monografii (zob. Krasińska 2018), a na opracowanie czekają kolejne – z lat 1918–1939. Wśród nich znajdują się dwa pisma zaprezentowane w niniejszym artykule: „Młodzież Błękitna” oraz „Nauczyciel – Abstynent”. Choć były to czasopisma specjalistyczne, niszowe, a w dodatku lokalne efemerydy prasowo-wydawnicze, których czas ukazywania się nie przekroczył roku, to na ich łamach można odnaleźć interesujące zagadnienia dotyczące ruchu przeciwalkoholowego nie tylko w Lublinie czy województwie lubelskim, ale również w innych rejonach Polski, a nawet za granicą. Z uwagi na fakt, że omawiane periodyki były organami prasowymi lubelskich organizacji przeciwalkoholowych (Młodzieży Błękitnej i Koła Nauczycieli Abstynentów Okręgu Szkolnego Lubelskiego), które funkcjonowały wśród dzieci i młodzieży szkolnej oraz nauczycieli, to nie może dziwić, że punkt ciężkości był skierowany na zaprezentowanie właśnie ich działalności.

BIBLIOGRAFIA

- Biskupski J. (2016), *Zapobieganie alkoholizmowi wśród dzieci i młodzieży*, [w:] R. Matusiak, K. Sigda, K. Kozioł (red.), *Zachowania ryzykowne dzieci i młodzieży. Problemy wychowawcze, uzależnienia*, Lublin–Tarnów–Lapczyca: Wydawnictwo Regis.
- Boguszewska A. (2003), *Nauczanie przedmiotu „rysunek” w pedagogiach w okresie międzywojennym*, „Annales UMCS. Sectio L”, nr 1.
- Duchowicz B. (1928), *Dlaczego i w jaki sposób szkoła powinna walczyć z alkoholizmem młodzieży i społeczeństwa?*, Poznań: Nakładem Księgarni św. Wojciecha.
- Dzień Młodzieży Błękitnej* (1929a), „Młodzież Błękitna”, nr 6.
- Dzień Młodzieży Błękitnej* (1929b), „Nauczyciel – Abstynent”, nr 1.
- Gałdyński T. (1925), *Szkoła i nauczycielstwo zagraniczne a walka z alkoholizmem*, [w:] *Ważne zadanie nauczycielstwa polskiego*, Poznań: Wydawnictwo Związku Nauczycieli Abstynentów.
- Grosicka Z. (1928), *Wstęga Błękitna*, „Młodzież Błękitna”, nr 1.
- Groźna statystyka* (1927), Poznań: Nakładem Wydawnictwa Związku Nauczycieli Abstynentów.
- [*Kół Młodzieży Błękitnej...*] (1929), „Nauczyciel – Abstynent”, nr 1.
- Kraśnińska I. (2010), *Polska prasa abstynencka z lat 1905–1914 źródłem informacji na temat wychowania do życia w trzeźwości wśród dzieci i młodzieży*, [w:] I. Michalska, G. Michalski (red.), *Czasopiśmiennictwo XIX i początków XX wieku jako źródło do dziejów edukacji*, Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Kraśnińska I. (2012a), *Działalność Związku Nauczycieli Abstynentów w latach 1924–1929*, [w:] K. Dormus, R. Ślęczka (red.), *W kręgu dawnych i współczesnych teorii wychowania. Uczeń – szkoła – nauczyciel*, Kraków: Wydział Pedagogiczny Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej.
- Kraśnińska I. (2012b), *Łatwiej zapobiec chorobie, niż ją wyleczyć. Bractwa Dzieciątka Jezus i Związki Anioła Stróża – dziecięce kółka abstynenckie na ziemiach polskich w latach 1912–1914*, [w:] E. Kula, M. Pękowska (red.), *Virginibus puerisque*, t. 2: *Z zagadnień wychowania i opieki nad dzieckiem w XVIII–XX wieku*, Kielce: Wydawnictwo Uniwersytetu Jana Kochanowskiego.
- Kraśnińska I. (2016), *Abstinence in the educational activity and ideas of Father Mieczysław Kuznowicz (1874–1945)*, „Lyudynoznavchi studiyi: zbirnyk naukovykh prats’ Drohobyt’skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriya Pedahohika”, nr 2/34.
- Kraśnińska I. (2018), *Polskojęzyczne czasopisma abstynenckie w latach 1843–1914*, Kraków: Wydawnictwo Libron.
- Kronika bieżąca. 4. Międzynarodowy Kongres akademicki przeciwalkoholowy* (1929a), „Nauczyciel – Abstynent”, nr 1.
- Kronika bieżąca. Koło Słuchaczy – Abstynentów Państwowego Pedagogium w Lublinie* (1929b), „Nauczyciel – Abstynent”, nr 1.
- Kronika bieżąca. Szwecja* (1929c), „Nauczyciel – Abstynent”, nr 1.
- Kronika bieżąca. Walne zebranie Międzynarodowego Związku Nauczycieli Abstynentów* (1929d), „Nauczyciel – Abstynent”, nr 1.
- Kronika i korespondencja Kół Młodzieży Błękitnej* (1929a), „Młodzież Błękitna”, nr 4–5.

- Kronika i korespondencja Kół Młodzieży Błękitnej* (1929b), „Młodzież Błękitna”, nr 6.
- Leonhard B. (1992), *Harcerski słowniczek abstynencki*, Kraków: Wydawnictwo „Skauta”, Małopolska Chorągiew Harcerzy.
- Mółka J. (2004), *Koncepcja wychowawcza księdza Mieczysława Kuznowicza SJ (1874–1945)*, Kraków: Wyższa Szkoła Filozoficzno-Pedagogiczna Ignatianum, Wydawnictwo WAM.
- Mółka J. (2006), *Ks. Mieczysław Kuznowicz. Wychowawca młodzieży*, Kraków: Wydawnictwo WAM.
- Nasza organizacja* (1929), „Nauczyciel – Abstynent”, nr 1.
- Od Redakcji* (1929), „Nauczyciel – Abstynent”, nr 1.
- Organizacje Nauczycieli – Abstynentów. 1. Związek Nauczycieli – Abstynentów w Szwajcarii* (1929), „Nauczyciel – Abstynent”, nr 1.
- Pierwszy rok pracy* (1929), „Nauczyciel – Abstynent”, nr 1.
- Pieśń Młodzieży Błękitnej* (1928), „Młodzież Błękitna”, nr 2.
- Posadzy L. (1928), *Odrodzić Polskę w Chrystusie. Zagadnienia religijne, wychowawcze i społeczne*, Poznań: Fiszer i Majewski Księgarnia Uniwersytecka.
- Pożegnanie błękitnych maturzystek* (1929), „Młodzież Błękitna”, nr 6.
- Radwańska-Paryska Z., Paryski W.H. (1973), *Encyklopedia tatrzańska*, Warszawa: Sport i Turystyka.
- Red. (1983), *Posadzy Ludwik, [w:] Polski Słownik Biograficzny*, t. 27, Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk.
- Rzut oka na zagranicę i Polskę. Finlandia* (1928a), „Młodzież Błękitna”, nr 1.
- Rzut oka na zagranicę i Polskę. Kuba* (1928b), „Młodzież Błękitna”, nr 2.
- Rzut oka na zagranicę i Polskę. Szwajcaria* (1928c), „Młodzież Błękitna”, nr 2.
- Rzut oka na zagranicę i Polskę. Szwecja* (1929), „Młodzież Błękitna”, nr 4–5.
- Sapińska U. (1936), *Młodzież Błękitna, [w:] Państwowe Seminarium Nauczycielskie Żeńskie im. Grzegorza Piramowicza w Lublinie 1916–1936*, Lublin: Nakładem Samorządu Uczennic Seminarium Żeńskiego.
- Sprawozdanie z działalności Państwowego Pedagogium im. Ewarysta Estkowskiego w Lublinie 1928–1933* (1933), Lublin: [s.n.].
- Statut Związku Młodzieży Przemysłowej i Rękodzielniczej pod Wezwaniem św. Stanisława Kostki w Krakowie* (1927), Kraków: Nakładem Związku Młodzieży Przemysłowej i Rękodzielniczej.
- Statut Związku Nauczycieli Abstynentów* (1925), [w:] *Ważne zadania nauczycielstwa polskiego*, Poznań: Wydawnictwo Związku Nauczycieli Abstynentów.
- Szkoła ogrodnicza jako szkoła pracy. Drugie sprawozdanie za lata 1926–1928* (1929), Lublin: Nakładem Szkoły Ogrodniczej.
- Szlachetka M. (2017), *Szlak niepodległościowy w Lublinie. Poznajcie historię jedenastu ważnych miejsc*, www.kurierlubelski.pl/serwisy/dawny-lublin/a/szlak-niepodleglosciowy-w-lublinie-poznajcie-historie-jedenastu-waznych-miejsc-zdjecia,12662680/2 (dostęp: 23.02.2018).
- Vogelgesang Z. (1929a), *Do młodych szermierzy! Z okazji zbliżających się wakacji*, „Młodzież Błękitna”, nr 6.
- Vogelgesang Z. (1929b), *Ekspонат Młodzieży Błękitnej na Powszechnej Wystawie Krajowej w Poznaniu*, „Młodzież Błękitna”, nr 6.

- W. (1929), *Ruch abstynencki na Uniwersytecie Lubelskim*, „Nauczyciel – Abstynent”, nr 1.
Wiadomości. Walka z alkoholizmem (1928), „Szkola Powszechna”, t. 9.
- Winnicka K. (1928), *Młodzież Błękitna. Powstanie tej organizacji*, „Młodzież Błękitna”.
- Woch A. (2013), *Szkolnictwo średnie ogólnokształcące Lublina w latach 1918–1939*, Lublin: Norbertinum.
- Z ruchu abstynenckiego młodzieży w województwie krakowskim* (1929), „Młodzież Błękitna”, nr 6.
- ZEW (1929), *I. Dzień Młodzieży Błękitnej*, „Młodzież Błękitna”, nr 4–5.
- Związek Nauczycieli Abstynentów* (1935), „Świt”, nr 5/6.

SUMMARY

During the partitions in the Polish lands and among the Poles living abroad (in Germany and the United States), at least 25 magazines were published, which, through their titles or subtitles, indicated that they were the abstinent periodicals. They are a valuable but still not fully used source of research on the history of addictions, especially alcoholism. The years 1918–1939 brought the new abstinent periodicals, among which there were two magazines from Lublin on anti-alcohol content, discussed in this article. They appeared on the initiative of the local organizations promoting sobriety among children, youth and teachers, i.e. Blue Youth and the Circle of Teachers of Abstains of the Lublin School District.

Keywords: popularization of sobriety; children and youth; teachers; societies; Lublin; magazines